

ПРОЦЕНКА НА ПОТРЕБИ ЗА ГРАДЕЊЕ РОДОВО
СЕНЗИТИВНИ ПОЛИТИКИ ЗА ОПШТЕСТВЕНА,
ПОСТ-КОВИД РЕЗИЛИЕНТНОСТ И ЗАКРЕПНУВАЊЕ

**Проценка на потреби за градење
родово сензитивни политики за општествена,
пост-Ковид резилентност и закрепнување**

Проценка на потреби за градење
родово сензитивни политики за општествена,
пост-Ковид резилиентност и закрепнување
/Документ за јавни политики/

Автори:

Ана Блажева

Викторија Боровска

Искра Геразова Мујчин

Калина Лечевска

Раководител на истражувачкиот проект:

Катерина Колозова

За издавачот:

Институт за општествени и хуманистички науки, Скопје

ул. 20 Октомври бр.8 / 2 кат, 1000 Скопје

Република Северна Македонија

info@isssh.edu.mk

www.isshs.edu.mk

Дисклејмер:

Содржината на оваа публикација е единствена одговорност на Институтот за општествени и хуманистички науки, Скопје и на ниту еден начин не може да се смета дека го одразува гледиштата на Цивика мобилитас, Швајцарската агенција за развој и соработка (SDC) или организациите што ја спроведуваат

ПРВ ДЕЛ – ДЕСК АНАЛИЗА /10/

Проценка на потреби за градење родово сензитивни политики за општествена, пост-Ковид резилентност и закрепнување /11/

Негативно влијание на пандемијата врз жените /11/

Отсуство на родово сензитивни политики за ублажување на последиците од пандемијата /14/

Потреби и можности за градење на резилентност и закрепнување по пандемијата /18/

Свесност и едукација за родовата еднаквост /19/

Поддршка на граѓанските организации /20/

ВТОР ДЕЛ -ТЕРЕНСКО ИСТРАЖУВАЊЕ /24/

Податоци од квалитативното истражување /25/

Извештај од квантитативно истражување – анкета /37/

Оваа сеопфатна студија е дел од проектот „Родова димензија на политики во фокус – јакнење на резилентност во пост-ковид период“ што Институтот за општествени и хуманистички науки – Скопје ја спроведува заедно со Здружение за унапредување на родовата еднаквост Акција Здруженска од Скопје и Здружение Радика-ДЕ од Дебар. Проектот е поддржан од Швајцарска агенција за развој и соработка под програмата Цивика Мобилитас.

ИОХН-Скопје во изминатите 6 месеци работеше на деск анализа, која ќе биде прикажана во првиот дел од оваа студија. Направена е проценка на социо-економските потреби на жените и граѓанските организации кои работат на прашањата на родовата еднаквост во пост-ковид контекст, потпирајќи се на релевантни меѓународни извештаи, како и официјалните статистички податоци кои говорат за диспропорционалната економско-социјална погоденост на женското население и документи на јавни политики. Изработени се и препораки до државните и до меѓународните институции што во иднина директно ќе се застапуваат пред нивните претставници на консултативни средби.

Вториот дел од студијата е теренската проценка што ја спроведе ИОХН-Скопје во периодот мај-октомври 2021. Направено е квалитативно истражување односно длабински интервјуа со 10 претставнички на граѓански организации од сите региони во државата, што работат на полето на родова еднаквост. Во периодот мај-август 2021 е направено и квантитативно истражување односно телефонска анкета. Опфатени беа боз испитанички од цела држава, репрезентативни според националност, возраст и образование.

Со оваа студија, Институтот продолжува да работи на својата цел кон пост пандемиско закрепнување на општеството преку засилено граѓанско застапување на родовата еднаквост фокусирано на скроени пристапи на централните и локалните власти за јакнење на отпорноста на жените како најпогодена категорија граѓани.

ПРВ ДЕЛ – ДЕСК АНАЛИЗА

Проценка на потреби за градење родово сензитивни политики за општествена, пост-Ковид резилентност и закрепнување

Деск анализата за потребите за родово сензитивни политики за општественото закрепнување по пандемијата со Ковид-19 се состои од мета анализа на постоечките експертски анализи и извештаи поврзани со темата, како и достапните документи и политики на институциите за политиките на владата на Северна Македонија за намалување на последиците од пандемијата во неколку области - социјалните политики, здравствените и економските политики. Исто така, анализата се заснова и на податоците добиени со емпириското истражување спроведено од Институтот за општествени и хуманистички науки, што се прикажани во останатиот дел од проценката, а кои даваат увид во ефектите што пандемијата ги имаше врз жените и граѓанските организации што работат на полето на родовата еднаквост, како и ефектите од политиките спроведени од институциите. Дополнителен аспект на анализата се однесува на спрегата на родово сензитивни политики и нивно застапување, свесноста за родовата димензија на политиките, односно информираноста и мотивираноста на жените да учествуваат во процесите на креирање родово сензитивни политики. Препораките кои произлегуваат од анализата се упатуваат кон институциите, но и кон меѓународните организации кои директно ги обликуваат условите за застапување на процесите за родова еднаквост.

Негативно влијание на пандемијата врз жените

Последниот извештај на Европската комисија за напредокот на Северна Македонија истакнува дека „„Министерството за труд и социјална политика инвестира во услуги на заедницата, вклучително и поддршка на жртви од родово базирано насилство. Постигнат е важен напредок со донесувањето на Законот за спречување и заштита од насилство врз жени и семејно насилство, со поддршка од повеќе партии. Забе-

лежано е подобрување во однос на вклучувањето на родот и правата на жените, иако жените се меѓу категориите што се најтешко погодени од пандемијата.¹

Еден од генералните заклучоци од извештаите на меѓународните организации UN Women² и NDI³ за родовата димензија на влијанието на пандемијата е дека жените се повеќе подложни на негативни ефекти од пандемијата отколку мажите. Најголемо влијание имаат економската загрозеност која произлегува од губење на работно место, зголемување на трошоците за живот, потоа зголемување на обемот на обврски во домот и отежнување на достапноста на услуги. Овие за-сегнатости потоа се прелеваат на сите останати аспекти на животот на жените во услови на продолжена криза.

Според податоците од овие истражувања од над една третина (35%) од жените се соочуваат со полоша финансиска состојба отколку пред пандемијата,⁴ заради намалени примања и/или губење работа, а една од три жени се соочува со тешкотии во покривање на основните трошоци поврзани со секојдневната егзистенција како што е храната и најосновните хигиенски производи и плаќањето на киријата и сметките за комунални услуги.⁵ Истражувањето на NDI покажува дека 83% од жените се загрижени за економските последици во земјата, а две третини од жените (69.6%) се загрижени за финансиската ситуација на семејството заради последиците од пандемијата.⁶

Жените од руралните средини се најранлива категорија бидејќи имаат повеќе тешкотии во обезбедување основни услови за живот, а загрозен им е и пристапот до здравствени услуги.⁷ Како уште еден интерсекциски фактор што дополнително ја влошува сликата е етничката припадност. Имено над 80% од жените од неформалната економија, мнозинството Ромки се засегнати со финансиската состојба во нивното домаќинство.⁸

Дополнително, сериозен проблем за дел од жените беше проблемот со родово базираното и семејното насилство. Во известувањата од институциите⁹ во првите месеци од пандемијата процентот на пријави за семејно насилство пораснал за 17%, а во други извештаи квалитативните податоци укажуваа дека голем дел од насилствата останале непријавени заради ограничувањата со кои се соочувале жените - мерките за изолација, карантините, недостапност на институциите, немање услови да го напуштат домот и сл.¹⁰

Податоците всушност покажуваат дека покрај реалните промени кои го отежнуваат животот на жените (а на некои од нив преку зголемени интерсекциски влијанија и значително повеќе) - зголемениот обем на одговорности, товар и стрес, стравот и неизвесноста за тоа што ги очекува во иднина, се дополнителен фактор што придонесува кон зголемување на негативните ефекти од кризата. Во таа смисла предизвиците од полето на финансиите, работата и семејството добива и една психосоцијална димензија која ги засега капацитетите за справување со бројните предизвици. Тоа значи дека жените што се наоѓаат изложени на бројни предизвици се под ризик ситуацијата да ги надмине нивните капацитети за справување и да настане психолошка криза или траума што може да има далекусежни последици по здравјето,¹ менталното, но и физичкото, а исто така и по социјалната позиција (на пр. способноста да одговорат на работните обврски и да потфрлат во работата или да ја изгубат) и квалитетот на релациите во нејзината непосредна околина - односите со партнерите, децата, семејството. Но, индивидуалните потешкотии не може да се препуштат или припишат на индивидуален пристап на справување, затоа се неопходни адекватни родово сензитивни политики што можат да одговорат на ублажување на последиците од пандемијата.

¹ Истите и слични предизвици ги засегаат и мажите, но заради родово позиционираните улоги во патријархалните општества постојат разлики и специфични потреби кои произлегуваат од овие улоги што специфично ги засегаат жените - на пр. зголемувањето на обврските во домот и грижата за членови на семејството како специфичен притисок, што го потврдуваат истражувањата во најголем дел припаѓа во доменот на репродуктивната работа што ја вршат жените во семејствата.

Отсуство на родово сензитивни политики за ублажување на последиците од пандемијата

Родовата анализа на ОБСЕ за мерките на Владата покажа дека најголем дел, 44 од 46 од мерките за ублажување од последиците со Ковид -19, се родово слепи, односно не ги земаат предвид различните појдовни позиции и потреби на мажите и жените, додека само 2 мерки се насочени кон подобрување на состојбата на жените.¹¹ Иста е ситуацијата и во однос на политиките во доменот на здравствената заштита, сексуалните и репродуктивните права и економското закрепнување и заштитата на животниот стандард. Родово сензитивни политики на владата биле исклучиво оние во сферата на социјалната заштита и пазарот на труд, здравствената заштита и економското закрепнување.

Меѓутоа и покрај родовата димензија на овие политики, нивната достапност за најранливите категории на жени, од руралните средини, жените со попреченост и Ромките се појавиле проблеми при исполнувањето на условите, односно достапноста на мерките до крајните корисници.

Дополнително, ограничувањето на родово сензитивниот пристап во социјалната сфера има ефект да го одржува родовиот јаз и нееднаквост. Тоа не значи дека вакви политики не се потребни, но потребно е тие политики да се однесуваат и да ги таргетираат и мажите, како што е неопходно жените да бидат опфатени со специфичните потреби и во доменот на економијата. Како пример за ова беа политиките за продолжување на породилното отсуство, што се однесуваа исклучиво на мајките¹² иако имаше најави за измени во Законот за работни односи да се внесат измени и да се воведат родителско отсуство и можност за таткото да го користи породилното отсуство кој е најавен за 2022 година.¹³

Метаанализата покажува дека предложените политики не се засноваат на индикатори што имаат родова димензија, односно не се поврза-

ни со реалните потреби и состојби во кои се наоѓаат жените. Ова го потврдуваат и податоците од емпириското истражување особено во квалитативната анализа на податоците од интервјуата со претставниците на невладините организации. Како илустративен пример го издвојуваме проблемот со родово базираното и семејното насилство. Целосно исклучени од политиките креирани за справување со пандемијата беа жртвите на семејно насилство, т.е. жени и деца кои се под зголемен ризик од семејно насилство. Освен известувањето од Министерството за труд и социјална политика (МТСП)¹⁴ упатено до жртвите на насилство врз жени и семејно насилство во кое се наведени телефонските линии за пријавување насилство, не е изречена ниту предложена ниту една мерка за справување со родово базираното и семејното насилство. Нашето истражување ја илустрира иронијата на овие мерки „Сме имале случаи каде жените се соочиле со насилство за време на карантин и кога избегале надвор, не наишле на поддршка од полицијата. Дури имаат и казни зошто се движат за време на полициски час. Сè уште се водат правни постапки за тие предмети за казни од по илјадници евра“, според соговорничката од Прв семеен центар.

Извештајот на Националната мрежа против насилство врз жените и семејно насилство¹⁵ посочува за реалните потешкотии и ограничувања во справувањето и пријавувањето на насилството. Заради физичкото присуство на сторителите, жените не биле во можност да се јават на линиите за помош и поддршка или да го пријават насилството или да побараат засолништво и да побараат здравствена заштита и медицинска помош поради страв и ризик од инфекција со Ковид-19.¹⁶ Ограничувањата се однесувале и на рестриктивното функционирање на институциите и пристапот до услугите. На пример, центрите за социјална помош функционираше со скратено работно време и работа од дома и на тој начин станале недоволно достапни или овозможиле само онлајн пристап, што за голем дел од жените бил целосно несоод-

ветно или невозможно на тој начин да дојдат до услугите. „Дотогаш советувањата се одвиваа во живо и кога требаше да се префрлат онлајн, беше проблематично зашто жртвите требаше да се приклучат во својот дом за да добијат советување“ истакнува една од соговорничките во интервјуата. Квалитативната анализа од интервјуата спроведени со претставниците на невладините организации покажува дека во справувањето со семејното насилство значаен удел има ефикасноста на системот не само за пријавување, туку и за одговор, вклучително и процесирањето на случаите во судството, како и транспарентноста и отчетноста на институциите.

Меѓутоа иако на зголемувањето на родово базираното и семејното насилство укажуваа и меѓународните анализи и извештаи како и барањата од националните, регионалните и локалните граѓански организации, владата не понуди ниту една политика, механизам или мерка, што ќе овозможи јакнење на поддршката и одговор на системот во новонастанатата ситуација.

Дополнително во владините политики отсуствува и свесност кон потребите кои се однесуваат на психосоцијалната димензија на кризата предизвиката во пандемијата, па целосно отсуствуваат политики и механизми за поддршка за граѓаните воопшто, а со тоа и на жените со специфичните притисоци, во справување со психосоцијалните предизвици во кризата. Владата понуди психолошка помош и поддршка за лица кои се справуваат со потешкотии од инфекцијата или изолацијата,¹⁷ која исто така беше ограничена како онлајн услуга, но не го опфати поширокиот спектар на потреби и анксиозности што произлегоа од другите сфери погодени со пандемијата. Отсуството на политики во оваа сфера дополнително ги ослабува капацитетите на жените да се залагаат, вклучуваат и справуваат со другите предизвици во услови на продолжена криза.

Родовото слепило во креирањето на политиките е резултат на отсуството на родовата димензија и во досегашните планирања, но и во слабото застапување на оваа неопходност во услови на криза.

Дополнително податоците од анкетата од спроведеното емпириско истражување, покажува дека отсуствува знаење и свесност за родовата еднаквост во општеството кај една четвртина од жените во Македонија (не се сигурни или немаат познавања од оваа област и не знаат што подразбира терминот родова еднаквост или феминизам). Квалитативната анализа покажа дека сè уште постојат жени кои веруваат во „наше е само да зготвиме“ и го доживуваат терминот феминизам како надменост врз мажите. Затоа, освен нужноста да се преиспитаат родово слепите закони, неопходно е да се погледне и во капацитетите, потребите и предизвиците со кои се соочуваат граѓанските организации што работат на полето на родовата еднаквост во услови на пандемија и за потребата од континуирана и системска едукација за родовата еднаквост на сите нивоа на образование, како и од дополнително неформална едукација и подигање на свеста за општата популација.

Квалитативната анализа од спроведените интервјуа со претставниците на граѓанските организации покажува дека освен постоечките политики за ублажување на ефектите од кризата предизвикана од пандемијата неопходни се бројни други политики што ќе одговорат на реалните потреби на жените, а тоа значи политики што ќе бидат нијансирани за различни интерсекциски фактори на влијание, за кои организациите имаат веќе податоци заради директниот контакт со своите целни групи. Како за пример во квалитативната анализа се наведуваат потребите на еднородителските семејства кои често се изедначени или се третираат заедно со други социјални категории и со тоа несоодветно се адресираат нивните специфични потреби.

Затоа неопходно е вклучување на граѓанските организации од оваа

област во процесите на креирање на политиките како и вклучување директно на засегнатите групи на граѓани со специфичните потреби.

Потреби и можности за градење на резилентност и закрепнување по пандемијата

Имајќи ја предвид комплексната и неповолна состојба на жените во услови на пандемија, потоа дискрепанцијата од реалните потреби и родово слепите политики и условите за застапување на жените, овој дел од анализата се однесува токму на потребите и можностите за градење на резилентност и закрепнување по пандемијата.

Емпириските податоци кои ги анализираме произлегуваат од интервјуа со жени, креатори на политики и претставници на граѓанските организации кои работат на полето на родова еднаквост. Како паралелни предизвици со кои се занимава анализата се директно негативните ефекти предизвикани од пандемијата, но во светло и контекст на пошироката слика за продлабочувањето на родовиот јаз што постои како тренд и пред почетокот на пандемијата.

Претходните анализи на Акција Здруженска (АЗ) и ИОХН-Скопје¹⁸ покажуваат долгогодишно истиснување на родовата димензија и маргинализацијата на прашањата за статусот на жените од процесите на креирање политики. Ваквата состојба е одраз на трендот на намалување на достапните поддршки за граѓанските организации што опфаќаат родови прашања, особено женските организации во регионот, но и заради слабата институционална инфраструктура и капацитети во институциите, каде најлесно оваа димензија исчезнува од процесот на креирање политики, особено во ситуации на криза.

Недоволното внимание на институциите за прашањата на родовата еднаквост и на потребите на маргинализираните категории жени во услови на продолжена криза, ја наметнува потребата од фокусирано, организирано граѓанско застапување за приоритизација на ограниче-

ните јавни финансии за обезбедување на конкретни основни услуги кои го обликуваат секојдневието на жените, на начин кој обезбедува воспоставена органска врска помеѓу граѓанските организации и нивните кориснички и заедничко разбирање кај сите релевантни чинители за тоа како нивното отсуство влијае врз родовата еднаквост и маргиналниот статус на жените.

Свесност и едукација за родовата еднаквост

Податоците од анкетата, но и од претставниците на граѓанските организации укажуваат дека свесноста за родовата еднаквост кај жените не е на задоволително ниво. Покрај релативно долгата историја на формалната еднаквост на мажите и жените, патријархалниот поредок вкоренет во традиционалните вредности и одразен во сите други форми на нееднаквост, економската зависност од семејството и континуираното отсуство на вклученост на родовата димензија во образованието сè уште имаат силно влијание и придонесуваат освен фактичката нееднаквост да отсуствува и свесност за нееднаквоста.

Препознавањето на овоие недостатоци е клучно во креирањето услови за поголема рефлексивност на родовата димензија во сите сфери на општественото живеење и користење на постоечките механизми на системот што тоа го овозможуваат. Затоа неопходно е напуштање на елитизмот во застапувањето на родовата еднаквост од страна на граѓанските организации и примена на стратегии кои овозможуваат активен придонес на најзасегнатите групи граѓанки. Во оваа насока континуирана поддршка на едукација за родовата еднаквост, потоа родовата димензија на политиките како и учеството во процесите на носење одлуки е клучна за создавање база на барања кои ќе ги застапуваат своите потреби пред институциите на системот.

Поддршка на граѓанските организации

Според податоците од интервјуата со претставници на граѓанските организации како дел од спроведеното емпириско истражување граѓанските организации што работат на полето на родовата еднаквост исто така се соочуваат со континуирани предизвици - обезбедувањето одржливост преку фондовите и импликациите што тоа ги има во однос на полето на работа -промените на фокусот и програмите, губење на вработени, волонтери и сл. Според податоците од интервјуата и квалитативната анализа може да се види дека кризата донела и предизвик да се адаптираат на новите ограничувања. Граѓанските организации покажуваат висока резилентност и креативност да се адаптираат на новонастанатата ситуација. Граѓанските организации покажуваат лепежа на креативни решенија и добри практики за тоа како да останат поврзани со своите целни групи, но исто така и начини како и да ја подобрат својата позиција преку јакнење на поврзувањата со другите организации. Но големиот број на негативни влијанија влијаела врз мотивацијата на целните групи. Според квалитативните податоци од интервјуата, клучно влијание врз мотивацијата на жените за вклучување во нивните активности го истакнуваат отсуството на адекватен, посакуван и потребен одговор од страна на институциите. Од друга страна, претставниците на граѓанските организации се свесни за важноста на својата улога како што самите велат дека претставуваат „мост меѓу жените и власта“ и во таа насока клучна е за нив поддршката на женските НВО во сите региони и отворањето на можности за директна соработка со локалните институции, но и на сите други нивоа на администрација и институции.

Затоа неопходно е препознавање на овие иницијативи и нивна поддршка и јакнење, како и континуирана поддршка во поврзувањето на активните граѓанки и граѓански организации во однос на различните потреби и полиња на застапување и дејствување.

ПРЕПОРАКИ до институциите и меѓународните заедници:

1. Користење на сите расположливи институционални механизми за вклучување на родовата димензија во процесите на креирање политики, користење на мрежите и практиките на граѓанските организации за подобро поврзување на реалните потреби на жените за резилиентност и надминување на предизвиците од кризата.
2. Родовата димензија на политиките да не се ограничи на жените и во полето на социјалната заштита, туку да се прошири за да одговара на специфичните потреби на жените и мажите, но исто така да придонесува кон родова еднаквост, а не одржување на нееднаквоста.
3. Континуирана поддршка и јакнење на граѓанските организации што работат на полето на родовата еднаквост како клучна стратешка цел во градење на општествениот одговор и резилиентност во услови на продолжена криза и постпандемско закрепнување.
4. Создавање услови за поврзување на граѓанските организации - за да се зајакне позицијата на граѓанските организации во процесите на застапување на родовата димензија и потребите на жените во политиките за резилиентност и постпандемско закрепнување.
5. Итно воведување на родова димензија во образовните програми на сите нивоа на образование за да се јакне свесноста за значењето на родовата еднаквост, историјата на борбата за остварената формална еднаквост, патријархалните влијанија врз одржувањето на родовата нееднаквост и предизвиците за остварување на родовата еднаквост во процесите на носење на одлуки.

6. Поддршка за развој на програми и механизми за психосоцијална помош и поддршка на жените во справување со последиците од пандемијата во функција на нивно јакнење и резилентност во однос на долготрајните ефекти од пандемијата со Ковид-19.

ВТОР ДЕЛ - ТЕРЕНСКО ИСТРАЖУВАЊЕ

Податоци од квалитативното истражување

За потребите на овој проект, тимот на ИОХН-Скопје спроведе сопствено квалитативно истражување. Во текот на месец септември 2021 беа направени 10 интервјуа со 10 претставнички на невладини организации кои работат на полето на родова еднаквост од 7 општини. Беа интервјуирани претставнички од:

- „Една може“ од Скопје
- „Граѓанска иницијатива на жени“ од Свети Николе
- „Женско лоби“ од Демир Капија
- „Медуза“ од Скопје
- „Женски форум“ од Тетово
- „Прв семеен центар“ од Скопје
- „Клеа“ од Битола
- „Рај“ од Росоман
- „Здружение Иницијатива за правата на жените од Шуто Оризари“ од Скопје“
- „Организација на жени“ од Струмица

Поради мерките за заштита од Ковид-19, повеќето интервјуа беа спроведени телефонски. Интервјуираните одговараа на прашалник од 12 прашања кои се однесуваа на нивната работа, како и на справувањата на последиците од пандемијата.

Во продолжение следува анализата на секое прашање посебно.

1. Со што се занимава Вашата организација? Во кој поглед ги застапувате правата на жените?

Сите организации се занимаваат исклучиво во доменот на правата на жените, вклучувајќи застапување, лобирање, родова еднаквост, борба против семејното насилство, работа со маргинализирани жени и сл.

Помеѓу организациите има што работат повеќе од 2 децении (како на пример- КЛЕА од Битола од 2001 и ГИЖ- Свети Николе уште од 2002). Може да се забележи разлика помеѓу „скопските“ и останатите организации. Така, оние кои работат во помалите општини, пред сè се занимаваат со јакнење и едукација на руралните жени и нивното учество во предлагање и креирање на локалните политики. За разлика од нив, скопските организации имаат различни домени на дејствување. Така, има организација која се занимава со самохраните мајки, семеен центар за жртви на семејно насилство, грижа за репродуктивното здравје на Ромките, но и мултијазична медиумска платформа на која се објавуваат теми за правата на жените од цел Западен Балкан.

2. Како пристапувате на активиските и организациите и иницијативите за женски права во помалку видливите средини (рурални области, демографски малцинства и сл.)

На прашањето како им приоѓаат на жените во помалку видливите средини меѓу кои се руралните области и областите со демографски малцинства, речиси сите организации имаат разработено одлични стратегии. Особено организациите кои се надвор од Скопје имаат интересни начини да ги активираат жените во руралните подрачја. Така на пример, тие им пристапуваат на жените преку т.н „аниматорки“. Тоа се жени кои се видливи во средината каде живеат и се заинтересирани да работат со жените за нивно поголемо учество во локалната самоуправа. Преку истите жени се организираат обуки, работилници и фокус групи, каде учесничките се едуцираат како да работат на остварување на нивните права, ги информираат за буџетот на заедницата и сл. Секоја од испитаничките ја потврдува довербата на жените како најклучна за нивното вклучување, но и теренскиот пристап. Без разлика дали станува збор за одење „од врата до врата“ или преку „аниматорки“, личната комуникација ја сметаат за најзначајна зашто така

жените повеќе стекнуваат доверба. Повеќето од организациите кои работат со години се веќе препознатливи за малите средини. Некои од испитаничките сметаат дека ентузијазмот опаѓа кај повеќето исти жени зашто промените бавно се одвиваат. Дел од скопските организации имаат формирано и локални подружници во сите плански региони во државата, кои ќе им дадат можност на жените да се самоорганизираат.

3. Дали сметате дека е важно да се воспостави подлабоко и потрајно вмрежување со активистките и организациите и иницијативите за женски права во помалку видливите средини (рурални области, демографски малцинства и сл.), Ако ДА (како одговор на 3 прашање), на кој начин?

Постои апсолутна согласност од сите испитанички за подлабоко вмрежување со активистките за женски права во помалку видливите средини, вклучувајќи ги руралните области и местата со демографски малцинства. На прашањето како тоа би се извело, повеќето од нив ги земаат примерите од претходното прашање за теренските посети, непосредниот контакт со жените и „аниматорките“. Како интересни може да се издвојат неколку примери. Така, ГИЖ Свети Николе имаат изведено застапувачка акција за бесплатен јавен превоз за жени од 33 села кои спаѓаат под општина Свети Николе, кои дотогаш патувале со такси. Исто така, Организацијата на жени од Струмица има традиција „кафе во дворче“. Претходно на официјалните средби жените биле поплашливи, па го смениле пристапот и еднаш месечно се собираат во двор или во кафе, каде разговараат на теми кои ги засегнуваат жените како идентификување на нивните потреби, застапување и сл. Според соговорничката, сè мора да личи спонтано за да може да се работи на солидарност и јакнење на женскиот активизам. Интересен е и пристапот на Женско лоби од Демир Капија. Тие имаат спроведено

активност „формирање на месен женски совет“ односно назначување на претседателка, нејзина заменичка и секретарка во секое село. Овој пример се покажал за успешен во повеќе села, каде токму тие женски месни совети издејствувале отворање на детска градинка, како и справување со комуналниот отпад. Сличен е и примерот на тетовската организација, каде по претходна идеја, им се давале сертификати за „амбасадорки“ на жени во селата кои сериозно ја сфатиле својата улога и понатаму активно учествувале во сите активности на здружението, како и одржувале обуки и сл. Теренските посети и личните контакти речиси биле минимизирани во минатиот период поради пандемијата со Ковид-19. Иако македонските села се сите приклучени на интернет, ретко кој од тие средини се вклучувале на активностите на ZOOM и на останатите онлајн платформи. Затоа организациите решиле да продолжат со средбите во живо. На ова прашање единствено се разликува перцепцијата на скопските организации. Исто и тие се свесни за потребата за вмрежување со помалку видливите средини, но кај нив постои она „постручно“ ниво на организација на сериозни обуки, работилници и средби додека искуството на организациите од внатрешноста на земјата го говори токму спротивното.

4. Според Ваша проценка, каква е свесноста за родовата еднаквост кај самите жени?

Според испитаничките, свесноста за родовата еднаквост кај самите жени не е на задоволително ниво. Оние кои долгогодишно се занимаваат со правата на жените, убедени се дека сега има некој напредок. Традиционалните вредности и економската зависност од семејството придонесуваат да не е толку висока свесноста за родовата еднаквост. Испитаничките се согласни дека свесноста е помала кај жените од руралните средини од кои некои тврделе дека „наше е само да зготвиме“. Сепак, свесноста за родовата еднаквост не е на завидно ниво ни

кај урбаните жени. Дури и кај нив сè уште постоеле стереотипи за професии како „за женско е најубаво да си учителка“. Истовремено, постојат истражувања кои тврдат дека свесноста за родовата еднаквост е повисока кај мажите, а жените едноставно меѓусебно не се поддржуваат. Тоа може да се должи и на одбивноста кон самиот термин односно некои жени го сфаќаат како апсолутна предност на жените над мажите. Според повеќето испитанички, потребно е на жените да им се приближат поимите со народски зборови. Најмладата претставничка на скопската организација е оптимист дека помладите генерации кои се поактивни на интернет ќе донесат позитивни примери и ќе се потрудат да ја разрешат интернализираната мизогинија што е поврзана со нашата патријархална средина за ставовите кон жената и нејзината општествена позиција.

Како најинтересен пример за свесноста за родовата еднаквост е примерот од село Буково. Таму со години имале маж претседател на месна заедница, кој воопшто не бил активен. Жените од селото, познати по својата активност уште од времето на СФРЈ, самоиницијативно се организирале и го смениле претседателот со жена која навистина била многу активна и многу придонесувала во активностите.

5. Кои се најгорливите проблеми на жените, општо?

Во поглед на најгорливите проблеми на жените, испитаничките имаа мноштво одговори. Сепак, како најголем проблем претставува насилството врз жените. Без разлика дали е физичко или психичко, насилството е огромен товар со кој се соочуваат жените, и во руралните и во урбаните средини особено за време на карантините. Парадоксално е што една од испитаничките што работи на бесплатна линија за пријавување насилство кажа дека токму во периодите на полициски часови немале зголемени пријави. Тоа се должело на поголемиот страв и притисок што жените го трпат поради недовербата кон инсти-

туциите за решавањето на проблемот. Како една од главните разлики меѓу урбаните и руралните жени е тоа што урбаните најчесто се соочуваат со дискриминација, немање на еднакви политички и економски можности во споредба со мажите, исмевање на социјалните мрежи... За разлика од нив, руралните жени се соочуваат со основни егзистенцијални проблеми како немање амбуланти во населените места, како и недостиг на детски градинки и старечки домови, немање основна инфраструктура, канализација, јавен превоз, како и проблеми со комуналната хигиена. Како заедничка поента на сите испитанички е тоа што во последно време иако се актуелни родово застапени политички листи (особено на локалните листи), доминира мислењето дека мажот е тој што треба да биде на главната функција, а ако кандидатот е жена, тогаш преовладува ставот дека нема доволно капацитет да ги креира политиките на државно/локално ниво.

6. Како ја споредувате родовата еднаквост последниве 5 години во споредба со претходно?

Општиот впечаток на жените од НВО секторот во врска со ова прашање е дека родовата еднаквост во последните 5 години споредена со претходно е дека состојбата бележи одредени подобрувања во некои сфери, поместувања во позитивна насока, но тоа се спори процеси, а промените се мали или недоволни. Формално правно, или на хартија работите изгледаат подобри, но фактичката состојба е сè уште далеку од посакуваната. Проблемите со родовата застапеност, насилство и еднаквост се законски препознаени. Граѓанските организации сега се вклучени во креирање на акциските планови во работни групи во ресорните министерства. Во локалната самоуправа, родовата еднаквост се третира преку комисиите за еднакви можности на жените и мажите. Сепак, ситуацијата во пракса е поинаква. Промените што навидум се случуваат остануваат на „хартија“ и со тоа се покажува дека недо-

волно се слуша женскиот глас. Како пример се дадени комисиите за еднакви можности на жените и мажите, каде претседателите и членовите се назначуваат според политички избор, а не според едукација. Тие најчесто работат сè друго освен родова еднаквост. Намален бил ентузијазмот на жените кои биле некако поупорни во остварување на своите права во претходните две децении, кога немало никакви закони, комисии за родова еднаквост на жените и мажите и сл.

Во поглед на позитивните работи, жените станале посвесни и веќе им станува јасно дека тие се тие што треба да креираат политики и да кажат што е она што ним им треба. Во однос на зголемените пријави на насилство, може да се гледа како охрабрување за сè повеќе да ги пријавуваат своите злоставувачи. Како позитивен пример може да се издвои иницијативата на тетовската НВО, која заедно со странски донатор издејствувале отворање на градинки за ран детски развој, кои згрижуваат деца во текот на денот за да може мајката да си посвети време себеси. Проектот е веќе институционализиран и е преземен од општината и од МТСП.

7. Според Вас, што е потребно да се преземе за да се подобри положбата на жените (вашите конституенти)?

Како нужно за тоа што е потребно да се преземе за да се подобри положбата на жените, жените од НВО секторот сметаат дека е потребно да се создадат услови за економска слобода. Економската слобода и еднаквите можности и услови во економската сфера. Целосна имплементација на легислативата што ги штити жените од било каков тип насилство, но и легислативата со која би биле соодветно почитувани и вреднувани. Во меѓувреме, поддршката на женските НВО во сите региони е нужна да опстои бидејќи тие се мостот меѓу жените и власта, а понатаму да се создадат услови што повеќе локалната власт директно да има реални консултации со жените за нивните потреби и проблеми.

Во продолжение следуваат цитати од испитаничките:

„ Од особена важност е да не се игнорираат проблемите што постојат поради одолговлекување на имплементацијата на меѓународната легислатива што ги штити жените од било какво насилство, но и легислативата со која би биле соодветно почитувани и вреднувани.“

„ Прво и основно, потребни се консултации за жените да може да ги кажуваат своите потреби. Така ќе се подигне свесноста и ќе сакаат да учествуваат во сите процеси на одлуки.“

„ Треба да зајакне соработката со локалата самоуправа и женските граѓански организации. Потоа треба да се применат сите механизми на ГО за да стигне информацијата до жените.“

За ранливите групи (пр. Ромки или жртви на насилство) потребни се дополнителни предуслови за да може да се подобри нивната положба. На пример доедукација, мерки во поглед на завршување на законски пропишаното образование и сл.

„со Ромките да се работи почести едукации, дообразување, доквалификации, овозможување на... иако постојат стипендии, потребна и поголема мотивираност и издвојување на буџет во дел на образование, особено за Ромките и секако, знаеме дека средното е задолжително, но потребни се поголеми контроли од инспекторатите во делот на напуштањето на средното образование од страна на Ромките.“

„Како актуелна потреба ни се јавува -постоење на интервентни финансиски фондови. За жените жртви е исклучително важна“

8. Со кои предизвици Вие како организација се соочувате во периодот на пандемија? И што е она што е потребно на Вашата организација за да биде поотпорна на последиците од пандемијата?

Во поглед на предизвиците со кои се соочиле во периодот на пандемија, речиси сите се поврзани со неможноста да ги одржуваат своите активности во живо. Притоа, секоја организација имала различни проблеми во однос на тоа. Така, некои од нив се соочувале со недоверба од новите жени кои првпат ги гледаат во живо, но онлајн и не можат да се опуштат. Една организација, која користела простории на локалната самоуправа сосема ги изгубиле зашто биле пренаменети во ковид центар. Друга организација која се занимава со насилство сè уште води правни постапки за предметите на МВР за казни од стотици евра зашто жртвите избегале од дома за време на полициски час. Трета организација која се бави со проблемите на Ромките се соочиле со инертноста на институциите и проблемите со лицата без лична документација, на кои им биле ускратени правата за аплицирање за социјална и здравствена заштита.

Кога сите активности се префрлале на онлајн платформите, жртвите на насилство не можеле никако да се приклучат зашто би требале да зборуваат од домот, каде го делат просторот со насилниците. Потоа, не сите жени имале желба да научат повеќе за дигиталните алатки. Имаше пример кога „аниматорка“ одела дома кај секоја жена за да ја инсталира ZOOM платформата и да ја обучи секоја жена да може да се приклучи, но сепак крајниот резултат не бил задоволителен. Затоа, една локална НВО која се занимава со руралните жени, не прекинала со своите активности во живо. Прво се пренасочиле кон делење едукативен и превентивен материјал за Ковид-19, а потоа се префрлиле на доделување на хуманитарни пакети за ранливи категории жени.

Финансискиот товар од пандемијата ги има погодено сите, многу од овие организации ги изгубиле донаторите, морале да отпуштат дел од персоналот и некое време да работат на волонтерска основа.

Како потреби кои во иднина што треба да се задоволат се дигитална едукација на населението за да може да функционира и онлајн, но и самоодржливоста во поглед на финансии.

9. Според неодамнешните истражувања на UN Women/NDI, жените се повеќе погодени од ковид кризата. Според Вашите проценки на кој начин пандемијата ги погоди жените?

Некои од организациите направиле мали сопствени истражувања кои покажуваат на фактот дека најзагрозените стануваат уште позагрозени за време на пандемијата. Медицинските работнички, но и жените кои боледуваат од малигни заболувања се едни од најпогодените групи во Ковид-19 кризата во поглед на: достапност на медицински услуги (рутински контроли, прегледи, тестирања и сл.) Пристапот до здравствените услуги и немањето амбуланти во сите населени места сериозно се одразил врз квалитетот на животот на сите во помалите места, не само на жените. Дури имало случаи кога Црвен крст од Скопје носел терапија за жена болна од рак во село на стотици километри од главниот град, зашто сама не можела да си ја земе терапијата од локалната болница. Сите испитанички посочуваат дека пандемијата ги претвори жените во „мајки, негувателки и учителки“ или како што наведе една соговорничка „мислам дека жените се мултиплицираа како медузи.“ На овие обемни обврски со кои дополнително се затемели улогата на жената во домаќинството, се зголемил и стравот за нивното сопствено здравје. На тоа ако се додаде и зголеменото семејно насилство, како и губењето или стравот од губењето на работното место, жените многу почесто развивале психолошки стрес и депресија.

10. Според Вас, како треба да се зајакнат жените во ковид и пост-ковид периодот? Што мислите дека ќе биде најпотребно, каков тип на политики?

Испитаничките имаа многу идеи како да се зајакнат жените во ковид и особено во пост-ковид периодот. Доминираат економските политики

кои би вклучувале: економско зајакнување и субвенции, приоритетни вработувања на жените со деца, мерки за жени за започнување на бизниси, интервентни фондови за жртвите на семејно насилство, потоа социјалните политики како: згрижување на децата и отворање повеќе градинки и центри за дневен престој, породилно отсуство за мажи, повеќе старечки домови, пристапност до амбуланти и матични лекари за сите. А домашното насилство, кое е зголемено после карантините, треба побргу да добива судски разрешници, како и да се зголеми транспарентноста и отчетноста на судските и полициските органи. Треба да се зголеми и свеста на околината и на самите жени-жртви да се пријавува насилството. И како што наведува една учесничка „ако помине некогаш ковид кризата мислам дека повеќе ќе се овестат“.

Испитаничките сметаат дека Агенцијата за вработување како меродавна институција треба да покаже колку од изгубените работни места се на жени, а потоа да се искреираат политики за нивно вклучување особено во клучни институции од видно значење за родовата еднаквост. На пошироко ниво, без разлика на Ковид-19 или не, апсолутно се потребни повеќе жени на одлучувачки позиции и поголема родова застапеност.

11. Според Вас кое од овие прашања и мерки се најважни и најтжни во поглед на градење на отпорност (резилиентност) на жените од ковид и пост-ковид последиците: мерки за економска еднаквост, подобра инфраструктура, подобри политики во однос на бременост и мајчинство, подобра заштита од семејно насилство и заштита од родово насилство и секуално вознемирување?

Интервјуираните жени се согласни дека сите овие прашања се важни и дека е потребно преземање мерки во поглед на секое од овие прашања. Сепак како најттен се јавува проблемот со зголемено семејно насилство особено во периодот на Ковид-19 пандемијата. Организа-

циите кои работат со жртви на семејно насилство укажуваат за порастот и итноста да се најдат решенија во однос на оваа проблематика. Подеднакво важно, претставничките на НВО секторот кои работат со жени е потребата за економско зајакнување. Како што укажуваат одредени извештаи, жените се во понеповолна ситуација во поглед на губењето на работите места во периодот на Ковид-19 пандемијата. Се смета дека всушност и носењето на економските мерки за еднаквост на жените, мерки со кои би биле заштитени од губење на работата во периодот на кризи како што е пандемијата, би ги ублажило и останатите видови на проблеми што произлегуваат од ковид пандемијата, а на кои жените се особено изложени: семејно насилство, политики во однос на бременост и мајчинство, сексуално вознемирување. Нужноста од соодветна инфраструктура се јавува во поглед на решавање на проблемот со достапност до градинките. Ова е поврзано со економското јакнење, на пример за жените од село да ги згрижат своите деца, па така ќе добијат шанса за вработување и ќе одат на работа. Како дополнителна потреба со која би се зголемила резилиентноста на жените од ковид и пост-ковид последиците се спомнува и психосоцијалната поддршка, како вид на поддршка што на сите им е потребна особено на жените соочени со вакви проблеми и предизвици.

12. Сметате ли дека постојат дополнителни горливи прашања за кои е нужно да се изградат политики и мерки со цел подобрување на ковид и пост-ковид состојбара за жените, вашите конституенти?

Во врска со прашањето за кои дополнителни горливи прашања е нужно да се изградат политики и мерки со цел подобрување на ковид и пост-ковид состојбата за жените беа наведени повеќе примери и проблеми за кои сè уште не постои соодветно решение. Така на пример, еднородителските семејства се соочуваат со проблемот да не бидат соодветно третираны поради различноста и нивните различни потре-

би во однос на останатите ранливи категории како што се: бездомните лица, деца од улица и останати социјално загрозуени категории. За секоја ранлива категорија потребна е посебна методологија во поглед на проценување на социјалната помош и бенефиции. Понатаму, потребата од специјални обуки за судските и полициските органи за контакт со жените по пријава на насилство. Потребата од долгорочно и ситемско решавање на проблемите во поглед на достапноста на здравствените услуги, обезбедена здравствена заштита и мерки за репродуктивно здравје, бесплатни средства за контрацепција и бесплатна едукација на жените од малцинските групи, особено Ромките, кои патем сè уште се изложени на дискриминација. Во период на криза настаната од пандемија нужно е институциите да бидат повеќе достапни, со достапни телефони и подготвени за комуникација. Како особено важно се јавува потребата од советувашишта, бесплатни советувашишта за жртви од семејно насилство, но и за психотерапија. Ковид кризата во голема мера ја нагласила оваа потреба, особено за жените од сите категории. Уште една мерка што би ја подобрила положбата на жените беше наоѓање модус односно програма за поголемо вклучување на жените во креирање на програмите и општинскиот буџет. И како последно, но подеднакво важно беше потенцирана потребата, што овој живот во пандемија ги научил, е дека секоја општина треба да планира кризен фонд за жени и за оние што се најмногу погодени.

Извештај од квантитативно истражување – анкета

За потребите на истражувањето беше направена анкета односно теренска проценка на национален примерок за таргетираната популација, жени, со цел да се обезбеди увид во свесноста и поимањето на родовата еднаквост како и информирање за искуствата и потребите директно на таргетираната популација.

Користениот примерок беше репрезентативен, чија целна група се

жени кои живеат на територијата на Република Северна Македонија. Опфатот на примерокот беа 602 полнолетни граѓанки, од сите националности, возрасни групи, образование и со соодветна дистрибуираност на 8-те административни региони: Вардарски регион, Источен регион, Југозападен регион, Југоисточен регион, Пелагонија, Полошки регион, Скопски регион и Североисточен регион.

Користен беше случаен примерок со постапка на избор „следен прв роденден“ на полнолетен женски член на домаќинството.

Во продолжение се илустрирани добиените сумарни резултати од општите фреквенции:

Дали сте слушнале за поимот родова еднаквост

	Фреквенција	Процент
Да	504	83.7%
Не	72	3.7%
Не сум сигурна / не знам	76	12.6%

Најголемиот дел од испитаничките слушнале за поимот родова еднаквост, но сепак 16.3% не слушнале или не се сигурни дека слушнале. Овој процент што е навидум мал, сепак е висок, бидејќи станува збор за термин што често се користи и е застапен во медиумите во последната деценија. Најголем процент на оние што не се информирани за овој поим се жените со основно (62.8%) и незавршено основно образование (30.7%). Гледано од аспект на возраст, жените од старосната група 46-55 во најчесто (32.3%) се јавуваат како неинформирани за овој поим. Овој податок кореспондира со наодите на истражувачките на Институтот и Акција Здруженска, под водство на Катерина Колозова и Марија Савовска, кои покажуваат дека деценијата 2000-2010, кога впрочем и се организираа бројни неформални школи за феминистичко и родово образование, произвела генерација родово освестени жени и активистки. Со падот на интересот на донаторите да поддржуваат

женски организации и подемот родово конзервативната политика на Никола Груевски во периодот од 2008 до 2016, ситуацијата, секако се влошува на план на женски активизам и родово освестен јавен дискурс.¹⁹

Што од следново сметате дека претставува родова еднаквост?

	Фреквенција	Процент
Да има еднаквост меѓу мажите и жените	382	63.5%
Да има повеќе придобивки за жените отколку за мажите	49	8.1%
Да има ЛГБТИ права	74	12.3%
Се што е претходно наведено	23	3.8%
Не знам / не сум сигурна	74	12.3%

Најголем дел од испитаничките имаат точни сознанија за тоа што претставува родовата еднаквост (63.5%), но не е мал процентот (36.5%) на жените кои имаат погрешна претстава или не знаат што точно се подразбира под овој поим. Најчесто поимот „родова еднаквост“ се меша со добивање на ЛГБТИ права или со постоење повеќе придобивки за жените отколку за мажите.

Според Вас дали треба да има еднаквост меѓу мажите и жените во општеството?

	Фреквенција	Процент
Да	492	81.7%
Не	13	2.2%
Не знам / не сум сигурна	97	16.1%

Одговорите на ова прашање се доста интересни бидејќи и покрај тоа што најголемиот процент (81.7%) од испитаничките лично сметаат дека треба да постои еднаквост помеѓу мажите и жените, 18.3% не зна-

ат, не се сигурни или сметаат дека не треба да има таква еднаквост. Овој процент укажува на непознавањето, кај одреден дел од испитаничките, на тоа што точно се подразбира под овој поим. Најголем дел тоа се испитаничките што се над 45 годишна возраст, односно оние со понизок степен на образование.

Што подразбирате под еднаквост на мажите и жените?

	Рамноправен третман на мажите и жените во општественото и семејството		Жените да се изедначени во се со мажите, да наликуваат на нив и да вршат машки работи		Шанса девојчињата и момчињата да добијат исти можности и поддршка во нивниот развој	
	Ф.	%	Ф.	%	Ф.	%
	Да	498	82.7%	127	21.1%	500
Не	8	1.3%	397	65.9%	16	2.7%
Не знам	96	15.9%	78	13%	86	14.3%

Она што најчесто се подразбира под родова еднаквост е рамноправниот третман на мажите и жените во општеството и семејството и шанса девојчињата и момчињата да добијат исти можности и поддршка во нивниот развој. Но одреден процент, околу 16-17%, од испитаничките не се сигурни или не сметаат дека овие описи ја дефинираат еднаквоста на мажите и жените. Исто така, 21.1% од испитаничките сметаат дека еднаквост на мажите и жените би подразбирало жените да се изедначат со мажите, да наликуваат на нив и да вршат „машки работи“. Ова се најчесто жените до 45 годишна возраст, додека пак степенот на образование не покажува статистички разлики во однос на овој одговор.

Дали Вие лично поддржувате родова еднаквост?

	Фреквенција	Процент
Да	455	75.6%
Делумно	69	11.5%
Не	25	4.2%
Не сум сигурна / не знам	53	8.8%

75.6% од испитаничките поддржуваат родова еднаквост, додека, пак, 24.5% не поддржуваат, делумно поддржуваат или пак не се сигурни дали поддржуваат родова еднаквост. Тоа се најчесто повозрасните (над 35 годишна возраст) и оние со средно образование.

Што подразбирате под феминизам?

	Фреквенција	Процент
Владеење на жените со мажите и омраза кон мажите	44	7.3%
Скриена ЛГБТИ агенда (ширење на хомосексуалност)	20	3.3%
Жените и мажите да добијат вистинска рамноправност во општеството	427	70.9%
Прифаќање на разни изопачености што штетат на општеството	5	0.8%
Не знам / не сум сигурна	106	17.6%

Поголема несигурност и непознавање се јавува во поглед на разбирањето на поимот феминизам. Најголемиот процент (70.9%) го знаат вистинското значење на овој поим, идентификувајќи го како „борба за еднакви права меѓу мажите и жените“, но речиси 30% не го знаат неговото вистинското значење. Најчесто во погрешните толкувања на поимот се јавува мислењето дека тоа претставува владеење на жените

со мажите и омраза кон мажите (7,3%), исто така 3.3% сметаат дека под овој поим се крие ЛГБТИ агенда, односно ширење на хомосексуалност. 17.6% не знаат и не се сигурни што подразбира овој поим. Погрешното поимање или незнаењето е покарактеристично за населението со низок степен на образование.

Дали сте за еднаква застапеност на мажите и жените во власта и јавниот живот (подеднакво да има и мажи и жени во политиката и на медиумите)?

	Фреквенција	Процент
Да	248	41.2%
Не	2	0.3%
Не е важно кој пол ќе биде позастапен, важно е да е квалитетен	337	56%
Не сум сигурна / не знам	15	2.5%

41.2% од испитаничките се за еднаква застапеност на мажите и жените во јавниот живот, но мнозинството 56% од нив смета дека не е важно кој пол ќе биде позастапен, важно е да биде квалитетен избор на лица во јавниот живот. Овој податок говори за родовата несензитивност во поглед на застапеноста на мажите и жените и не постои свесност за значењето на еднаквата застапеност на жените и на кој начин тоа може да ги менува состојбите во поглед на родовата еднаквост.

Според вас, дали општеството им дава еднакви шанси на мажите и жените кога станува збор за балансирање на домашните и професионалните обврски?

	Фреквенција	Процент
Да	22	3.7%
Не, полесно им е на мажите	445	73.9%

Не, полесно им е на жените	22	3.7%
И мажите и жените се подеднакво оптоварени во домот и на работа.	0	0
Не сум сигурна / не знам	113	18.8%

Мнозинството испитанички смета дека општеството, културата не дава еднакви шанси на мажите и жените кога станува збор за рамно-тежата помеѓу домашните и професионалните обврски. Имено, 73.9% сметаат дека, во поглед на ова прашање, полесно им е на мажите отколку на жените.

Кој во вашиот дом претежно ги исполнува домашните обврски?

	Фреквенција	Процент
Претежно машките членови на домот	9	1.5%
Претежно женските членови на домот	507	84.2%
Подеднакво	78	13%
Не можам да проценам	8	1.3%

Следствено на одговорите од претходното прашање, на прашањето кој во вашиот дом претежно ги извршува домашните обврски, очекувано се добива одговор од 84,2% дека тоа се женските членови на домаќинството. Во многу помал процент, 13%, овие обврски се подеднакво распределени меѓу машките и женските членови.

Што од наведеното сметате дека е потребно да се преземе за да се подобри положбата на жените?

	Заштита од родово насилство и сексуално вознемирување		Подобро заштита од семејно насилство		Подобри политики во однос на бременоста и мајчинството (достални гинеколошки прегледи, подолго породилно отсуство, соодветен додаток за деца)		Подобро инфраструктура (повеќе градинки и институции за згрижување стари лица)		Мерки за економска еднаквост меѓу родовите	
	Ф.	П.	Ф.	П.	Ф.	П.	Ф.	П.	Ф.	П.
Да, потребно е	524	87%	528	87%	550	91.4%	588	97.7%	590	98%
Нема потреба	22	3.7%	38	6.3%	24	4%	4	0.7%	4	0.7%
Не знам	56	9.3%	36	6%	28	4.7%	10	1.7%	8	1.3%

Во врска со тоа што е потребно да се преземе за да се подобри положбата на жените, наведени беа повеќе аспекти: мерки за економска еднаквост, подобра инфраструктура, подобри политики во однос на бременост и мајчинство, подобра заштита од семејно насилство и заштита од родово насилство и сексуално вознемирување.

Испитаничките сметаат дека најгорлив проблем за кој што треба да се преземат одредени мерки е заштитата од родовото насилство и сексуалното вознемирување, жените од било која категорија (етницитет, образование, возраст) во 98% се согласуваат дека ова е проблем за кој треба да се бара решение. Следен голем проблем е семејното насилство.

Речиси идентичен е процентот на жени кои сметаат дека е потребно да се преземе нешто за подобрување на состојбите во поглед на семејното насилство (97.7%). Висок процент (91.4%) сметаат дека има потреба од подобри политики во однос на бременоста и мајчинството, политики кои се однесуваат на породилното отсуство, достапноста до гинеколошки прегледи, детски додаток и сл.

Исто така, во голем процент се и одговорите дека се потребни подобра инфраструктура (87,7%), во смисла на повеќе градинки, институции за згрижување на стари лица (бидејќи овие обврски традиционално се обврски на жените) за да се подобри положбата на жените. Интересно е тоа што не постои значајна разлика во поглед на големината на општината или населеното место од кое доаѓаат испитаничките. Потребата за вакви инфраструктурни промени, односно зголемени и подобрени капацитети, се јавува на целата територија.

Слична е ситуацијата и во поглед на преземање мерки за економска еднаквост меѓу родовите, 87% од испитаничките сметаат дека се потребни дополнителни мерки за подобрување на положбата на жените.

РЕФЕРЕНЦИ

- ¹ Европска комисија „Извештај за Северна Македонија за 2021“ [“North Macedonia Report 2021”], Стразбур: 2021 достапно на: <https://europeanwesternbalkans.com/2021/10/19/key-findings-of-the-2021-european-commission-report-on-north-macedonia/>, пристапено на 20 октомври 2021.
- ² UN Women (2020) „Влијанието на ковид-19 врз жените и мажите во северна Македонија,“ достапно на: https://www.preventionweb.net/files/73970_nmrgaassessmentmacedonian.pdf, пристапено на: 1.10.2021
- ³ National Democracy Institute (NDI), Програма за парламентарна поддршка и Тим институт (2021) „Извештај за истражување на јавното мислење влијанието на ковид-19 пандемијата кај жени и девојчиња,“ достапно на: <https://www.ndi.org/publications/impact-covid-19-pandemic-women-and-girls-north-macedonia>, пристапено на: 1.10.2021.
- ⁴ *ibid.* 28
- ⁵ UN Women (2020) „Влијанието на ковид-19 врз жените и мажите во Северна Македонија,“ достапно на: https://www.preventionweb.net/files/73970_nmrgaassessmentmacedonian.pdf, пристапено на: 1.10.2021, стр. 29.
- ⁶ National Democracy Institute (NDI), Програма за парламентарна поддршка и Тим институт (2021) „Извештај за истражување на јавното мислење влијанието на ковид-19 пандемијата кај жени и девојчиња,“ достапно на: <https://www.ndi.org/publications/impact-covid-19-pandemic-women-and-girls-north-macedonia>, пристапено на: 1.10.2021; стр. 21-22.
- ⁷ UNWomen (2020) „Влијанието на ковид-19 врз жените и мажите во Северна Македонија,“ достапно на https://www.preventionweb.net/files/73970_nmrgaassessmentmacedonian.pdf, пристапено на: 1.10.2021, стр. 30
- ⁸ National Democracy Institute (NDI), Програма за парламентарна поддршка и Тим институт (2021) „Извештај за истражување на јавното мислење влијанието на ковид-19 пандемијата кај жени и девојчиња,“ достапно на: <https://www.ndi.org/publications/impact-covid-19-pandemic-women-and-girls-north-macedonia>, пристапено на: 1.10.2021, стр. 82, 90.
- ⁹ „Во првите три месеци за 17 проценти е зголемен бројот на пријави во МВР за семејно насилство“ META.MK, (13.05.2020), достапно на <https://meta.mk/vo-prvite-tri-meseci-za-17-procenti-e-zgolemen-brojot-na-prijavi-vo-mvr-za-semejno-nasilstvo/>, пристапено на 1.10.2021.
- ¹⁰ Марија Башевска, „Влијанието на Ковид-19 врз жените и мажите во Северна Македонија“, UN Women во Северна Македонија (јуни 2020), достапно на https://www.preventionweb.net/files/73970_nmrgaassessmentmacedonian.pdf, стр.18, пристапено на 9 септември 2021.
- ¹¹ Организација за безбедност и соработка во Европа, мисија во Скопје (ОБСЕ) (2020) „Анализа на влијанијата од ковид-сарс-19 на родот и различностите“ достапно на: <https://www.osce.org/files/f/documents/1/9/480413.pdf> пристапено на; 1.10.2021, стр. 37.
- ¹² Министерство за труд и социјална политика (МТСП) „МТСП: Породилното отсуство се продолжува до истекот на времените мерки за заштита од ширење и превенција од коронавирус COVID-19“, достапно на: https://www.mtsp.gov.mk/covid-19-ns_article-mtsp-porodilnoto-otsustvo-se-prodolzuva-do-istekot-na-vremenite-merki-za-zashtita-od-shirenje-i-prev.nsp.x, пристапено на: 1.10.2021.
- ¹³ „Породилното од 12 месеци ќе се применува од 2022, вели министерството за труд“, Сакам да кажам (19.07.2021), достапно на: <https://sdk.mk/index.php/makedonija/porodilnoto-od-12-mesetsi-ke-se-primenuva-od-2022-veli-ministerstvoto-za-trud/>, пристапено на 1.10.2021.
- ¹⁴ Министерство за труд и социјална политика (МТСП) „МТСП: Известување за жртвите на семејно насилство“ достапно на: https://www.mtsp.gov.mk/covid-19-ns_article-zrtvite-na-semejno-nasilstvo-covid19.nsp.x, пристапено на: 1.10.2021.
- ¹⁵ Австриска агенција за развој и Kvinna till Kvinna (2020) „Справување со насилство врз жените и семејно насилство во Западен Балкан за време и по здравствената криза со Ковид-19“ достапно на: <http://www.glasprotivnasilstvo.org.mk/wp-content/uploads/2020/09/Spravuvane-so-nasilstvo-vrz->

zheni-i-semejno-nasiltvo-za-vreme-na-KOVID-19.pdf, пристапено на 1.10.2021.

¹⁶ Ibid.3

¹⁷ Влада на Република Северна Македонија. „Побарај психолошка поддршка,“ достапно на: <https://koronavirus.gov.mk/pomos-neregularnosti/psiholoshka-poddrshka>, пристапено на 1.10.2021.

¹⁸ Институт за општествени и хуманистички науки - Скопје „Учеството на жените во политичкиот живот“ (2019) достапно на:

<https://www.isshs.edu.mk/учеството-на-жените-во-политичкиот-жи-2/?lang=mk>, пристапено на: 1.10.2021

¹⁹ Катерина Колозова и Марија Савовска (ур.) и група автори, Политичко учество на жените во Северна Македонија: Студија и научно-истражувачки трудови (Скопје: Вестминстер Фондација за демократија), 2020, стр. 13-16.

Институтот за општествени и хуманистички науки – Скопје (ИОХН-С) е непрофитна истражувачка организација за применети општествени и хуманистички науки посветена на повеќе-тематските студии на политиките. Има статус на научна установа во областите на општествените науки и хуманистиката доделен од Министерството за образование и наука на Република Македонија (Решение за работа бр. 30) Институтот е акредитиран да врши високообразовна дејност на ниво на магистерски студии нудејќи три програми: повеќе-тематски студии на политиките, студии на културата и родови студии. Институтот поседува Еразмус+ повелба која го прави дел од европските високообразовни установи (2016-2020).

Неговите основни активности се состојат од повеќе-тематски анализи од областа на студиите на политики, тренинзи и застапување поврзано со прашањата на политиките, а сето ова во продолжение на неговите основни истражувања од областа на општествените и хуманистичките науки. Видливоста на резултатите од анализите на политиките и нивното ставање во функција на позитивна општествена промена се, исто така, една од основните активности на Институтот: застапувањето и кампањите на подигање свест се неизоставен дел од секоја анализа на политиките спроведувана во Институтот. Нудиме и консултантства и дејствуваме како тинк-тенк од подрачјето на повеќе-тематските студии на политиките.

